

eISSN: 2524-0072

2024 63

Електронний журнал

НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ТЕХНІЧНОЇ НАУКИ І
ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
ІГОР СИКОРСЬКОГО
КИЇВСЬКОГО
ПІЛІТЕХНІЧНОГО
ІНСТИТУТУ

ЕКОНОМІКА
та СУСПІЛЬСТВО

Редакційна колегія

Головний редактор журналу:

Головко Олег Павлович, кандидат економічних наук, директор Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій.

Члени редакційної колегії журналу:

Баженков Євген Володимирович, доктор економічних наук, доцент, директор Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»

Білозубенко Володимир Станіславович, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин, регіональних студій та туризму Університету митної справи та фінансів.

Бойко Світлана Василівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів Національного університету харчових технологій.

Графська Орислава Іванівна, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського.

Гуткевич Світлана Олександрівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки Національного університету харчових технологій.

Дишкантюк Оксана Володимирівна, кандидат технічних наук, доцент, декан факультету менеджменту, готельно-ресторанної справи і туризму Міжнародного гуманітарного університету.

Жосан Ганна Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та інформаційних технологій Херсонського державного аграрного університету.

Киркач Світлана Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи і фінансових послуг Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Князевич Анна Олександрівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів та обліку, Гірничо-металургійна академія імені Станіслава Сташиця (Польща).

Ковбас Галина Іванівна, кандидат економічних наук, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

Корбутяк Аліна Георгіївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Котенко Тетяна Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Центральноукраїнського національного технічного університету

Кузіна Руслана Віліївна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Одеського національного економічного університету.

Македон Вячеслав Владиславович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки і світових фінансів Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Мартинюк Олена Анатоліївна, доктор економічних наук, професор, Міжнародний гуманітарний університет.

Масленніков Євген Іванович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та інновацій Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Нямецук Ганна Валеріївна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри міжнародної економіки та публічного управління і адміністрування Придніпровської державної академії будівництва та архітектури.

Підгірна Валентина Никифорівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної географії та екологічного менеджменту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Плинокос Дмитро Дмитрович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва торгівлі та біржової діяльності Національного університету «Запорізька політехніка».

Прохорчук Світлана Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, проректор з навчально-методичної роботи Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний університет бізнесу і права».

Сокровольська Наталія Ярославівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Pawel Czarnecki, Prof., dr hab., Rector of Warsaw Management University (Poland).

ЕКОНОМІКА

ІТ-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОБЄКТИ УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Юрій Шпак , Ігор Андрухів

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

АЛГОРИТМ ПРОВЕДЕННЯ ДІАГНОСТИКИ КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА РАННІХ СТАДІЯХ ЯК ЧАСТИНА МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Олена Колмакова, Вероніка Халіна, Анастасія Устіловська

Переглядів статті: 3 | Завантажень PDF: 3

 PDF

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Павло Логвінов

Переглядів статті: 4 | Завантажень PDF: 1

 PDF

ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ: КРИТИЧНА РОЛЬ ДИСЦИПЛІН «АНАЛІТИКА ДАНИХ» ТА «НАУКА ПРО ДАНІ» ПРИ РОЗРОБЦІ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ

Галина Матвієнко , Володимир Мирошніченко

Переглядів статті: 4 | Завантажень PDF: 3

 PDF (English)

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ЇХ РОЛЬ У ЗМІНІ БІЗНЕС-ПАРАДИГМИ КОМПАНІЙ

Світлана Бреус, Олександр Цимбаленко, Микита Глухов

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 2

 PDF

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ірина Фурман , Віктор Дмитрик

Переглядів статті: 3 | Завантажень PDF: 2

 PDF

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ІННОВАЦІЙНІ КЛАСТЕРИ ТА СТІЙКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ

Поліна Юр'єва

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

ГАРМОНІЗАЦІЯ СХІДНОЇ ФІЛОСОФІЇ ФІНАНСІВ В АРХІТЕКТОНІЦІ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Олена Катрич

Переглядів статті: 4 | Завантажень PDF: 1

 PDF

СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Василь Балдинюк

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ ТА КРЕАТИВНА ЕКОНОМІКА: ДОСВІД УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Людмила Безугла , Іван Лазакович

Переглядів статті: 3 | Завантажень PDF: 1

 PDF

АЛГОРИТМ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Анатолій Лівінській , Тетяна Шабатура, Ганна Дідур

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ

Євген Іонін, Віталій Загородний

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ПРАЦІ

Ірина Кравченко, Андрій Ткачук

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Наталія Суліма , Тетяна Гуцул, Нікіта Боровик

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ДІЯЛЬНІСТЬ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Вероніка Халіна, Анна Сліпець

Переглядів статті: 3 | Завантажень PDF: 3

 PDF

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ

Олена Головня, Юрій Чемерис

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ВПЛИВ КРАУДФАНДИНГУ ТА КРАУДЛЕНДИНГУ НА ФІНАНСУВАННЯ ПРОЄКТІВ ТА ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Ганна Калач

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Тетяна Коломієць

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ОПТИМІЗАЦІЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Анатолій Литвинов , Роман Остапенко, Олександр Горох

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Андрій Пілько, Оксана Вінтоняк

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ В РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Павло Іжевський, Тетяна Самарічева, Віталій Кудельський

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

НАДВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ ФУЛФІЛМЕНТ-СЕРВІСУ В УКРАЇНІ

Олександр Кукоба, Максим Хмелюк

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

РЕСТАРТ БІЗНЕСУ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Валентин Москаленко, Анастасія Аліксійчук

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF (English)

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ШІ НА РОЗВИТОК БІЗНЕСУ В СФЕРІ ПОСЛУГ

Геннадій Сосновський, Євгенія Хаустова

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

СТРАТЕГІЯ ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ АСПЕКТІВ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗРУШЕНЬ НА РИНКУ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

Павло Фісуненко, Світлана Шевцова

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО АНАЛІЗУ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ БІЗНЕСУ

Олександр Панічук

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ВИКИДИ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ У ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПРО СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Олеся Солодовнік, Євгенія Гавриличенко

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 0

 PDF

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК У ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Людмила Крачок

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В СИСТЕМІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ ФАКТІВ ПРИХОВУВАННЯ ПОДАТКОВИХ ПЛАТЕЖІВ: ІСТОРИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД

Микола Нагірняк

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

КОМУНІКАЦІЙНІ АСПЕКТИ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ АУТСОРСИНГУ

Олена Фоміна , Ольга Ромашко

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ СУТТЄВОСТІ У ЗВІТНОСТІ ПРО СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЗГІДНО З МІЖНАРОДНИМИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ

Олеся Солодовнік, Олександр Майданник

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Зоя Тітенко

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ

Юлія Кривенко, Вячеслав Бізянов, Олександр Секретар

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 2

 PDF

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ

Амір Щербіюк, Наталія Ткачук

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

АНАЛІЗ РИЗИКІВ І ВРАЗЛИВОСТЕЙ У ФІНАНСОВІЙ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Андрій Височин, Дмитро Височин, Іван Щербак

Переглядів статті: 3 | Завантажень PDF: 1

 PDF

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Лариса Недільська, Юрій Сус, Дмитро Кондратюк

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

ГЛОБАЛЬНИЙ МОНІТОРИНГ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ ТА ІННОВАЦІЙ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ КРИЗ

Вадим Поліщук

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF (English)

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

Ніна Іщенко

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ ПРИВАТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Євген Кудрицький

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ДЕПОЗИТНУ ПОЛІТИКУ БАНКІВ УКРАЇНИ

Наталія Матвійчук, Наталія Жигар, Андрій Петриняк

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Олена Рибак, Ганна Сенчук

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Юлія Табенська, Тетяна Томнюк, Ілля Грицюк

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

МЕЖІ КОНЦЕНТРАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА ІНСТИТУТИ КООРДИНАЦІЇ КРЕДИТУВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Вадим Березовик, Юрій Прозоров

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

УКРАЇНА-ЄС: ПОДАТКОВІ ТРЕНДИ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Ольга Грін, Віра Кміть, Ірина Приймак

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ДИЛОВА МЕТА В КОНТРОЛЬОВАНИХ ОПЕРАЦІЯХ, ЯК ПРІОРИТЕТ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ

Сергій Мацур

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДІВ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ КОНТЕКСТІ: КЛЮЧОВІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Ірина Федорович

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

МЕНЕДЖМЕНТ

ШАБЛОН ДИЗАЙНУ ТЕХНІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДЛЯ КРАЩОЇ СПІВПРАЦІ РОЗРОБНИКІВ РОЗПОДІЛЕНИХ КОМАНД

Олександр Боголій

Переглядів статті: 3 | Завантажень PDF: 0

 PDF (English)

ПІДХОДИ ДО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ КЛАСТЕРІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Олександр Мазний , Олександр Ковбаса

Переглядів статті: 3 | Завантажень PDF: 1

 PDF

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Василь Балдинюк , Вікторія Балдинюк

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 2

 PDF

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ РОЛІ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Світлана Богуславська, Максим Суховий

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ УПРАВЛІННЯ КАДРОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Богдан Вітик

Переглядів статті: 1 | Завантажень PDF: 1

 PDF

AGILE ДЛЯ МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ІТ-ПРОЕКТІВ: ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА РИЗИКИ

Олексій Другов, Рубен Терзян

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЦИФРОВОМУ ФІНАНСОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УКРАЇНІ

Тетяна Кулініч, Оксана Стернюк

Переглядів статті: 3 | Завантажень PDF: 2

 PDF (English)

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЮ ЕНЕРГЕТИКОЮ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Альвіна Орехова, Максим Клименко, Богдан Хоролець

Переглядів статті: 3 | Завантажень PDF: 2

 PDF

ВПЛИВ СТРАТЕГІЧНИХ ЗМІН НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕНЕРГЕТИЧНИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИМ

Олександр Павлій

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ФОРМУВАННЯ НОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ СТАРТАП ПРОЄКТУВАННЯ

Світлана Стахурська

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМ МАРКЕТИНГОМ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тетяна Данилюк , Віктор Бондарук

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ

Оксана Зеркіна , Сергій Євстаф'єв

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Євген Мозговий

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ЦІНІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Ганна Бей, Анжеліка Синиченко

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ЛОГІСТИЧНИЙ СЕРВІС ЯК КОМПЛЕКС ОБ'ЄДНАНИХ ПОСЛУГ

Вікторія Янковська , Іван Кононов, Сергій Янковський

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ У СУСПІЛЬСТВІ

Сергій Березюк, Юлія Березюк, Людмила Пронько

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF (English)

ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ В ОРГАНІЗАЦІЯХ КОРПОРАТИВНОГО ТИПУ

Мар'яна Когут , Руслана Содома , Володимир Романів

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ У ТРАНСПОРТНІЙ СФЕРІ

Валентин Погребний

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ВИКОРИСТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОГРАМ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Анна Росохата, Вікторія Сулим, Тетяна Болотна

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЙ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ

Ірина Седікова, Олена Москвічова

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ДИНАМІКА ЦІНІСНОЇ ПРОПОЗИЦІЇ (EV) УКРАЇНСЬКИХ ІТ-КОМПАНІЙ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Галина Юрченко, Ігор Петрів

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

МАРКЕТИНГ

ВПЛИВ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ НА СТРАТЕГІЇ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Ольга Клімович

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 3

 PDF

ОМНІКАНАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ: СТВОРЕННЯ ЦІЛІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ БРЕНДОМ ТА СПОЖИВАЧЕМ

Ольга Коротун, Сергій Збирит, Андрій Мартинюк

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ РОЗРОБЦІ SMM СТРАТЕГІЇ БІЗНЕСУ

Юлія Романуша

Переглядів статті: 3 | Завантажень PDF: 2

 PDF

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТІВ МАРКЕТИНГУ НА РИНКУ B2C E-COMMERCE

Артур Светайло

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 2

 PDF

ДІАГНОСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ МАРКЕТИНГОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Алла Грищенко

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ

Валентин Ковальов, Євген Нейман, Максим Дубовенко, Олександр Кайлюк

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF (English)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ

Євген Нейман, Максим Дубовенко, Олександр Кайлюк

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ІНФЛЮЕНСЕР-МАРКЕТИНГ: ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТА РИЗИКІВ ВИКОРИСТАННЯ МІКРО- І МАКРОІНФЛЮЕНСЕРІВ

Артур Струнгар

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

СТВОРЕННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КОМПАНІЇ В КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Валерій Бондаренко, Гаоцзян Чен

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Наталія Валінкевич, Маріна Коценко

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Віталій Мазний, Олександр Ковбаса

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ І ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Сергій Сергійчук, Дмитро Сергійчук

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 2

 PDF

ДІАГНОСТИКА ЕФЕКТИВНОСТІ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МЕРЕЖЕВОГО РИТЕЙЛУ УКРАЇНИ

Ангеліна Сотник

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

ПРИЙНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ ВІЙНИ ЗА ПОСЕРЕДНИЦТВОМ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ

Роман Олексюк

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА»

Юлія Бочарова, Антон Бадіца

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПОШТОВО-ЛОГІСТИЧНИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ В УКРАЇНІ

Олександр Ваулін

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

АНАЛІЗ І ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Ірина Єрко, Надія Мельник, Ольга Демчук

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

АНАЛІЗ РИНКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Людмила Шостак, Світлана Бегун, Андрій Ульяницький

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА

ДОСВІД РОЗВИНЕНИХ КРАЇН У ВПРОВАДЖЕННІ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ В ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННИЙ БІЗНЕС

Олексій Альбещенко, Наталія Рогова, Олексій Оніщенко

Переглядів статті: 3 | Завантажень PDF: 1

 PDF

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО КАРТУВАННЯ ГОТЕЛЮ НА БІЗНЕС-ПРОЦЕСИ В ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Анзор Девадзе, Наталія Якименко-Терещенко, Тетяна Чайка

Переглядів статті: 4 | Завантажень PDF: 2

 PDF (English)

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ДИКОРОСЛОЇ СИРОВИНИ В ТЕХНОЛОГІЇ КУЛІНАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Оксана Кирпіченкова , Артем Ущатовський

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

ТУРИЗМ

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Віталій Безуглий , Віктор Грушка, Ірина Суматохіна

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

ГЛЕМПІНГ-ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ РОЗВИТОК ДЛЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Людмила Бондаренко , Наталія Горбатюк

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 2

 PDF

АГРОТУРИЗМ В АВСТРІЇ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Наталія Липчук

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 2

 PDF

РОЗВИТОК ГОТЕЛЬНОГО ТА ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ: ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Олександр Носирев

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 2

 PDF

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В АЗЕРБАЙДЖАНІ

Шафаг Гусейн Абдуллаєва

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF (English)

СИСТЕМА КАТЕГОРІЮВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ ТА ЇХ МАРКУВАННЯ В РАМКАХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ГІС

Юрій Сологуб, Ігор Рудев

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

ТЕНДЕНЦІЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПРАЦІ

Наталія Пархоменко

Переглядів статті: 4 | Завантажень PDF: 4

 PDF (English)

ОСОБЛИВОСТІ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ В СФЕРІ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ

Марина Король, Орест Михайлюк

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 1

 PDF

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМ В МІСЬКИХ АГЛОМЕРАЦІЯХ

Юлія Пічугіна, Ольга Копилова, Людмила Ширяєва

Переглядів статті: 2 | Завантажень PDF: 2

 PDF

МІЖНАРОДНИЙ ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

Тетяна Черницька, Олександр Пономаренко, Вадим Швиданенко

Переглядів статті: 0 | Завантажень PDF: 0

 PDF

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-72>

UDC 351.316.6

FACTORS OF FORMATION OF HUMAN BEHAVIOR IN SOCIETY

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ У СУСПІЛЬСТВІ

Berezyuk Sergiy

Candidate of Economic Sciences, Docent,
Vinnytsia National Agrarian University
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0950-1998>

Bereziuk Yuliia

Candidate of Economic Sciences, Director,
«University» LLC
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5607-2538>

Pronko Lyudmilla

Candidate of Economic Sciences, Docent,
Vinnytsia National Agrarian University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5633-9014>

Березюк Сергій

Вінницький національний аграрний університет

Березюк Юлія

ТОВ "Юверсіті"

Пронько Людмила

Вінницький національний аграрний університет

The scientific work is devoted to the problem of the formation of human behavior in society under the influence of various factors. It was established that the main factors affecting human behavior in society are everyday way of life, consciousness, needs, interests, values, ideology, goals and motivation. It was found that there is a relationship between these factors. It was established that the main factor influencing human behavior in society is everyday way of life, which includes the conditions, means and methods of meeting the material and spiritual needs of people in their everyday way of life. It has been proven that living has a significant impact on human consciousness, the author describes the components of everyday way of life that have the greatest impact on human consciousness. The "typical set" of a person's interests and needs is clarified, and how exactly they interact with each other is analyzed. The list of basic human values is given, it is established how ideology affects the formation and transformation of human consciousness and its behavior in society. It was established that each person has a unique set of motivations – "motivational mix". Therefore, in order to effectively predict and predict her behavior in society, it is important to understand both internal motives and external stimuli that influence her actions. The peculiarities of the manifestation of the relationship between the economy, politics and values and the peculiarities of their influence on the standard of living of the population are clarified. The main trends in the change of priorities in the life values of Ukrainians in peacetime and wartime have been studied. It was found that the most important values for Ukrainians at the moment are: human life, freedom and human rights, mutual aid, mutual trust, and social harmony. It has been established that residents of different regions of Ukraine have differences in their value orientations, which may be due to the historical past and geographical proximity to different states. The peculiarities of fueling ideology and manipulation technologies on human behavior and social and political processes in the state in general are analyzed. The main reasons that lead to differences between state and individual interests and how this affects the socio-political mood in the middle of the country are determined.

Keywords: way of life, consciousness, need, interest, ideology, goal, motivation, behavior, transformation, factors.

Наукова робота присвячена проблематиці формування поведінки людини у суспільстві від впливом різноманітних чинників. Встановлено, що основними чинниками, які позначаються на поведінці людини в суспільстві, є побут, свідомість, потреби, інтереси, цінності, ідеологія, цілі та мотивація. З'ясовано що між даними чинниками прослідковується взаємозв'язок. Встановлено, що основним чинником, що здійснює вплив на поведінку людини в суспільстві, є побут, який включає умови, засоби і методи задоволення матеріальних і ду-

ховних потреб осіб у їх повсякденному житті. Доведено, що буття має значний вплив на свідомість людини, автором описано компоненти побуту, які найбільше впливають на людську свідомість. З'ясований «типовий набір» інтересів і потреб людини та проаналізовано, як саме вони взаємодіють між собою. Наведено перелік основних загальнолюдських цінностей, встановлено як ідеологія впливає на формування та трансформацію людської свідомості та її поведінку в суспільстві. Встановлено, що кожна особа володіє своєрідним набором мотивацій – «мотиваційним міксом». Тому, для того, щоб ефективно прогнозувати та передбачати її поведінку у суспільстві, важливо зрозуміти як внутрішні мотиви, так і зовнішні стимули, що впливають на її дії. З'ясовано особливості прояву взаємозв'язку між економікою, політикою і цінностями та особливості їх впливу на рівень життя населення. Досліджено основні тенденції у зміні пріоритетів життєвих цінностях українців у мирний та воєнний час. З'ясовано що найголовнішими цінностями для українців на даний час є: життя людини, свободи та права людини, взаємодопомога, взаємна довіра, суспільна злагода. Встановлено, що мешканці різних регіонів України мають відмінності у своїх ціннісних орієнтаціях, що може бути обумовлено історичним минулим і географічною близькістю до різних держав. Проаналізовано особливості паливу ідеології та маніпуляційних технологій на поведінку людини та суспільно-політичні процеси в державі загалом. Визначено основні причини, які призводять до розбіжностей між державними та індивідуальними інтересами та як це впливає на суспільно-політичний настрої в середині країни.

Ключові слова: побут, свідомість, потреба, інтерес, ідеологія, ціль, мотивація, поведінка, трансформація, чинники.

Formulation of the problem. The change in the public consciousness of the population of Ukraine, due to the influence of various factors, significantly complicates the prediction of the behavior and actions of the political "beaumont". This is primarily due to numerous "mistakes" in economic and social policy, unforeseen consequences of transformational processes, information overload of citizens' consciousness through mass media, etc. Incomprehension and lack of desire on the part of the authorities to respond to the existing needs of citizens in a timely manner create a "vacuum" between political hegemony and their voters, which may ultimately cause social tension due to general dissatisfaction with social changes. Ignoring objective reality and underestimating it as an important factor influencing society can lead to unpredictable effects. Therefore, the study of the key factors shaping the behavior of individuals in society is a priority task.

Analysis of recent research and publications. The nature of the behaviour of citizens in society is relevant and is being studied by many scientists, which is confirmed by a large number of scientific works written by scientists from Ukraine and other countries. Among them, it is worth highlighting the works of I. Vladlenova [1], S. Matyazh and S. Berezyanska [2], K. Levchuk [3], S. Panasyuk [4], S. Rudnytskyu [5], O. Petinova [6], D. Tokarchuk and N. Yaremchuk [7], L. Shapovalova [9], V. Shpak [10] and others. However, these studies have a fragmentary nature, i.e. they related to certain aspects affecting human behavior in society. Therefore, further research on this issue is needed, which would logically systematize the main factors influencing human behavior.

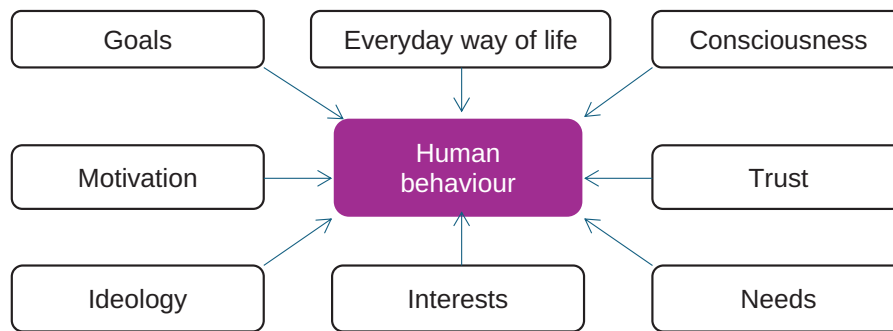
Highlighting previously unresolved parts of the overall problem. Therefore, despite the significant volume of scientific works devoted to the analysis of human behaviour in society and the factors that shape it, most of them have a limited and fragmentary nature, covering only certain aspects of this issue. Therefore, the issue of human behaviour in society remains relevant and requires the development of new methodologies for a deeper understanding of this social phenomenon and the development of effective ways of influencing human behaviour.

Forming the goals of the article. The purpose of the research is to establish the main factors affecting human behaviour in society.

Presentation of the main research material. A person's social activity consists of purposeful actions based on needs, interests, and values, which serve as an internal stimulus for the individual and are "primary causes" in his behaviour. The mechanism of formation of human behaviour is complex and contains numerous components that arise and transform under the influence of objective reality and become an integral part of its existence (Figure 1).

Each element of this system transforms human behavior in a certain way, as it has its own attributes and features of manifestation. Therefore, according to the authors, it is necessary to consider in detail the internal structure of each of the components of this mechanism in order to better understand and predict the reactions of citizens to various social events in the state, in particular in Ukraine.

According to O. Petinova, everyday way of life is a key factor in the formation of human behavior. It covers the conditions, means, methods and forms of meeting the material and spiritual needs

Figure 1. The main factors shaping human behavior in society

Source: author's development

of individuals in the context of their interaction with each other [6, p. 7]. Thus, the term "life" encompasses all aspects of a person's daily life, including the material and spiritual benefits that he receives through social interaction in society.

An important factor influencing human behavior is his consciousness, which is daily influenced by social processes. The English philosopher Thomas Hobbes in his work "Leviathan, or the essence, structure and powers of the ecclesiastical and civil state" noted that in the process of the evolution of humanity and the processes of state formation, man actually moves from his "natural state" to the state of a social being that lives and functions precisely because of the communication processes taking place in society [11, p. 253]. Thus, the evolution of mankind has "civilized" man, making his actions more humane, but at the same time increasing his social dependence. However, inequality and lack of justice in society, which are often only declared and not implemented in practice, lead to numerous conflicts. Under such conditions, people usually protect mainly their interests, which are mostly selfish. Today, in modern society, a certain degradation of the individual's consciousness can be observed, as a result of which it passes into the so-called "natural state", where the personal prevails over the social [11, p. 260]. Therefore, we share the views of the classic of political economy, K. Marx, who claims that "it is not the consciousness of people that determines their existence, but, on the contrary, their social existence determines their consciousness" [8, p. 10]. However, some scientists do not rule out the inverse nature of the interaction of consciousness and being.

Accumulated experience, customs, social environment in which a person is, as well as his fortune are factors that directly influence the formation of the unique consciousness of each

person. Various aspects of everyday way of life that affect human consciousness are presented in Figure 2.

This has a corresponding effect on the needs and interests of citizens, which have their own characteristics and are manifested depending on the personal development and abilities of a person (Figure 3).

A person's interests are manifested through certain types of activities that satisfy his personal needs. However, what is more important – interests or needs – depends on the personal beliefs, desires and priorities of each person.

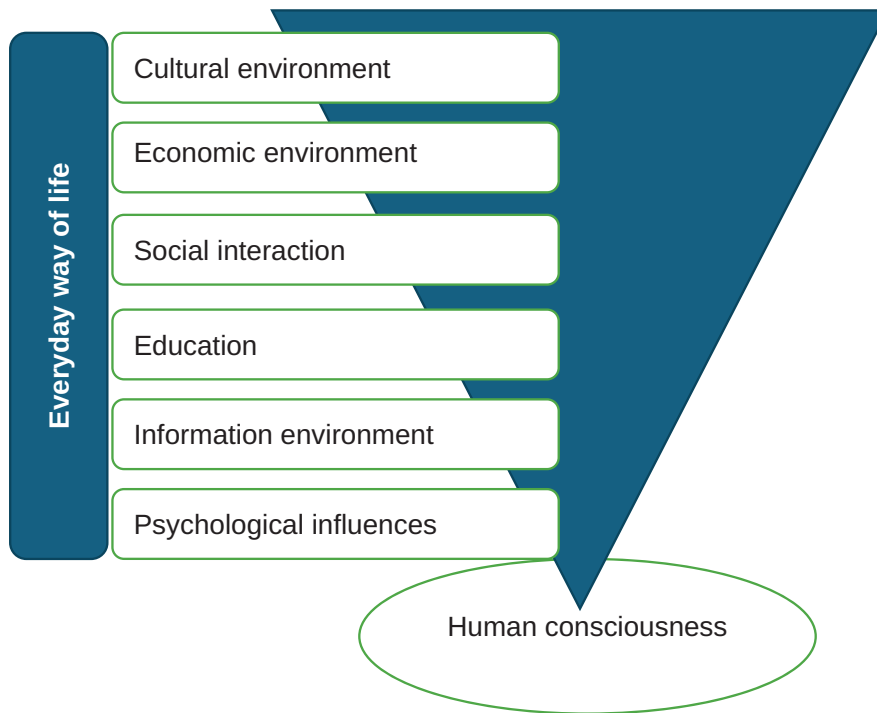
Interests and needs significantly affect a person's values, because they interact with each other, forming his own views and life priorities.

A person's values are formed on the basis of his beliefs, which determine what is important in his life and what is secondary. A generalized list of universal human values is presented in Figure 4.

Historian and publicist Ya. Hrytsak believes that democratization and modernization of social processes contributes to the improvement of the standard of living of the population. However, economic transformations affect political life indirectly, through dominant social values. Thus, the relationship between economics, politics and values correlates like a dilemma "which came first – the chicken or the egg?" [17] (Figure 5).

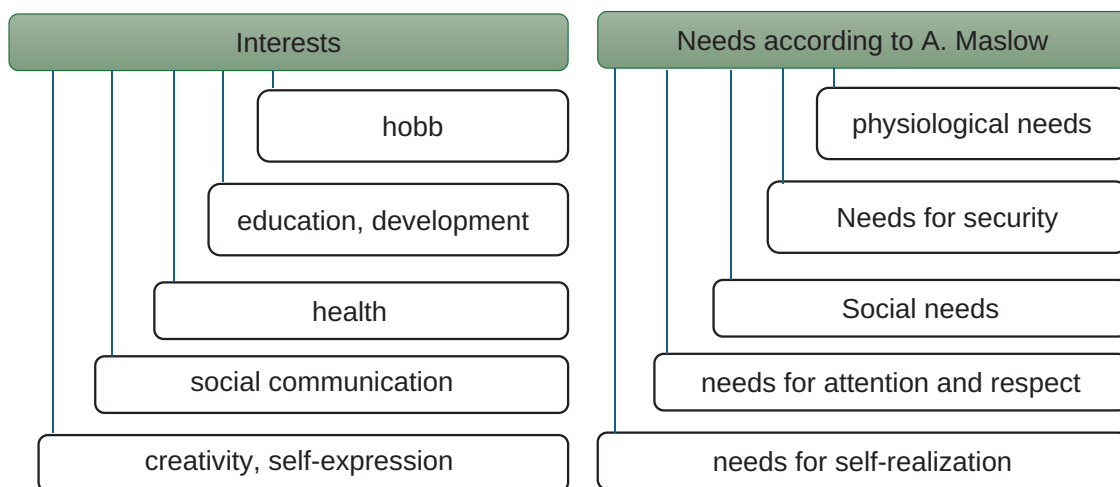
Today, as a result of the brutal aggression of the Russian Federation against Ukraine, the domestic society is experiencing certain transformations in the value aspect. The majority of citizens reviewed their priorities, determining what is primary for them and what is secondary (Figure 6).

In the conditions of martial law, the issue of personal wealth has lost its relevance for many Ukrainians, but interest in the activities of power structures and their effectiveness has increased significantly. According to a survey conducted

Figure 2. Components of everyday way of life that influence human consciousness

Source: built by the authors based on [4; 9; 12] and own research

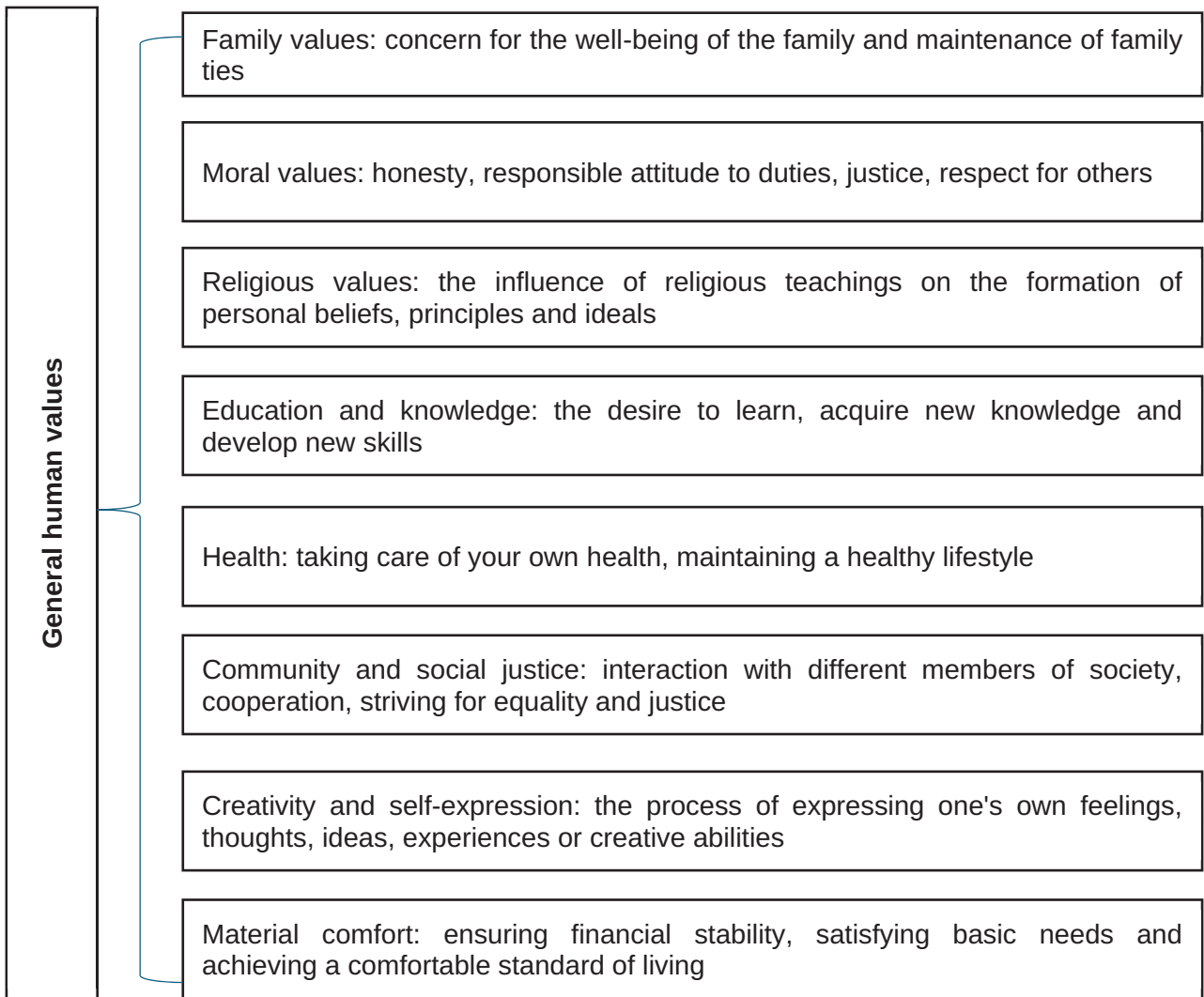
Figure 3. Typical interests and needs of a person

Source: built by the authors on the basis of [5; 7; 13; 14] and own research

by Gradus Research in September 2022 among men and women aged 18 and older who lived in cities with a population of more than 50,000 at the time of the war, 92% of the survey indicated that the highest value for Ukrainians is human life, 89% emphasized the importance of freedom and human rights, 86% indicated the importance of mutual assistance, 82% – mutual trust, and 71% stated the importance of social harmony (Figure 7).

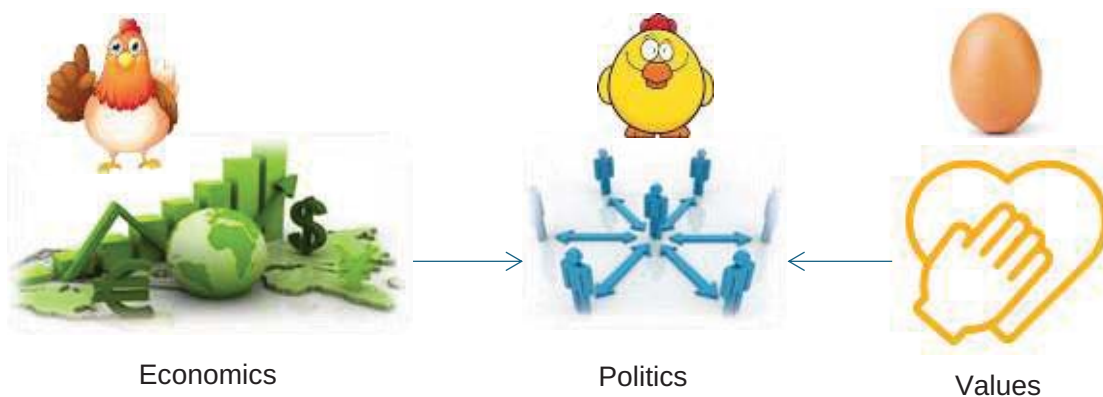
However, the importance of material comfort cannot be neglected, because in the modern world most people have economic interests and want to be wealthy in order to satisfy their own needs [21, p. 133]. It is also worth noting that residents of different regions of Ukraine have differences in their value orientations, which may be due to the historical past and geographical proximity to different states (Figure 8). These factors cause the so-called "imprint effect" in the behavior

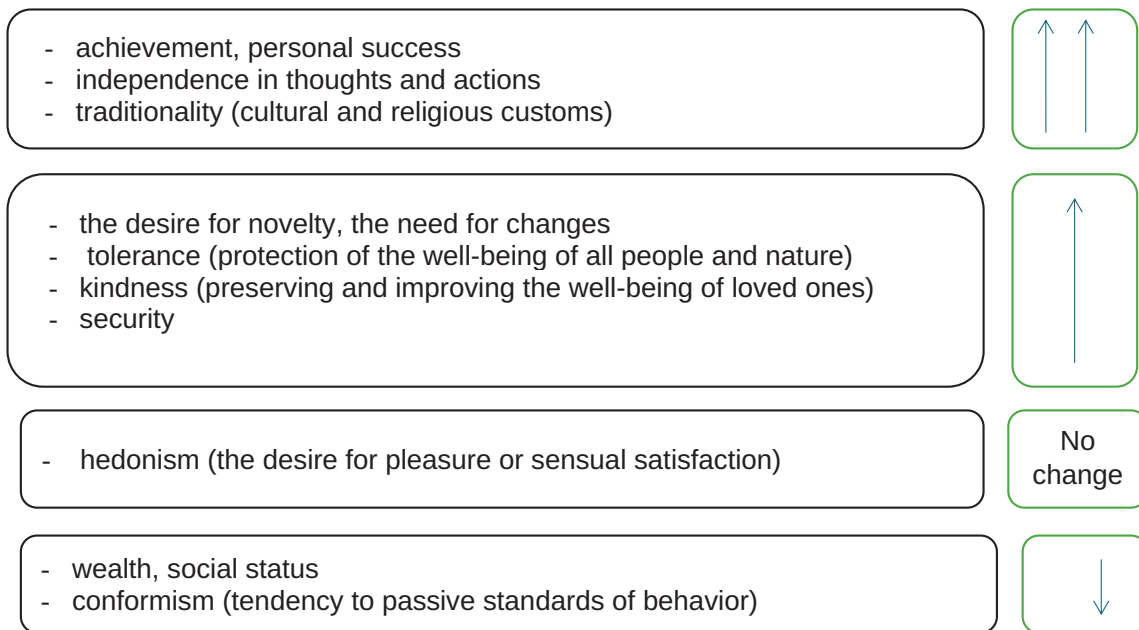
Figure 4. Generalized list of general human values

Source: built by the authors on the basis of [2; 15; 16] and own research

Figure 5. The relationship between economics, politics and values

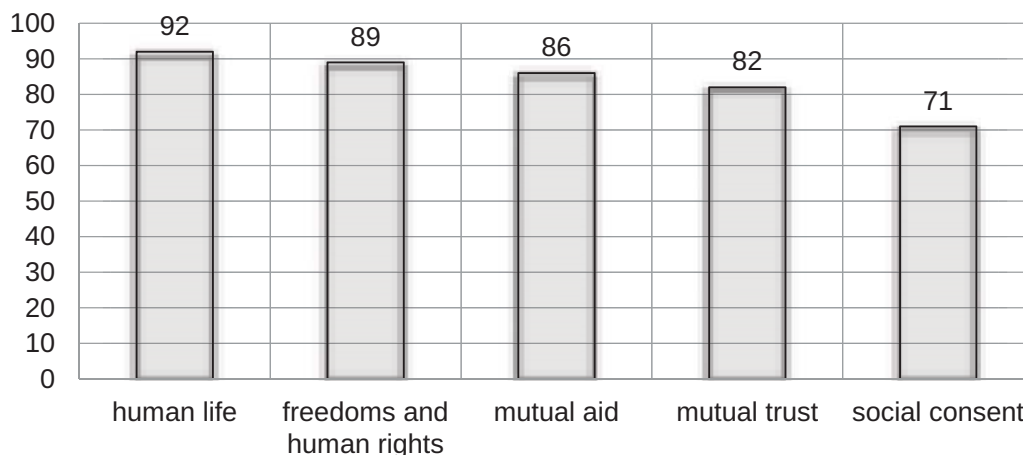
Source: author's development

Figure 6. Change of priorities in life values of Ukrainians, 2021–2022

*↓ – decline, ↑ – growth, ↑↑ – increased growth.

Source: built by the authors on the basis of [7; 18; 19]

Figure 7. The most important values for Ukrainians in 2022, %

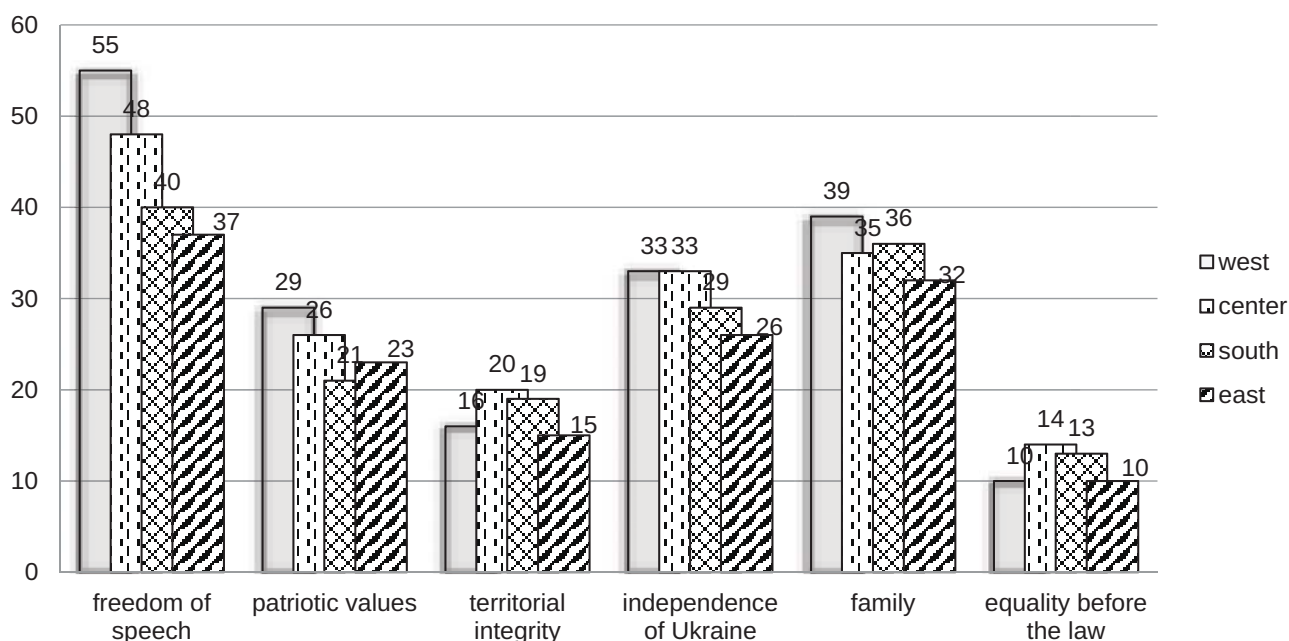
Source: built by the authors on the web [20]

of citizens, which significantly complicates the processes of transformation in our society.

A person's values play a key role in how he perceives different ideologies, which can encompass a wide range of views and beliefs and influence his understanding of society and the world as a whole. According to the researches of O. Behal, Y. Kolomiyets and A. Sukharyna, ideology can include political, economic, ecological, social, religious, philosophical and other aspects and serves as a basis for determining the goal and developing strategies for its achievement [23, p. 155; 24, p. 5; 25, p. 204; 26].

Ideology and the manipulation of public consciousness are often mutually dependent because ideologies can be used as tools to influence the masses. The absence of a clear ideology in the state may indicate a so-called "vacuum" in the political, social or ethical beliefs of the top leadership of the state, which negatively affects society, preventing its balanced development and consolidation of efforts to solve current problems. This, in turn, can lead to an increase in social tension.

Ukraine is currently facing a political crisis, which is expressed through constant changes in

Figure 8. The importance of certain values for residents of Ukraine in different regions, in 2021, %

Source: built by the authors on the web [22]

the integration vectors – sometimes we "move" to the west, sometimes we "move" to the east. Such changes are a consequence of the fact that different political forces, coming to power, offer fundamentally different approaches to the development of the country and society. The lack of a unified ideology and the manipulation of public opinion through the mass media contributed to the split in the minds of citizens who have radically opposite ideas about the desired direction of society's development. It is also important to note that the issue of family values is not reflected in the ideological discourse of the state, although the family itself is one of the key elements of Ukrainian identity. [27, p. 490]. It should also be noted that the issue of family values is absent from the ideological narrative of the state, although the family plays a key role in defining the identity of Ukrainians [22].

Various political parties use this situation for their own promotion, which primarily harms society itself, exacerbating the political crisis and endangering the realization of strategic goals regarding Ukraine's accession to the EU and other international organizations.

Ideology can greatly influence the formation of personal goals and methods of achieving them. At the same time, personal goals can outline actions that are consistent with a certain ideology. Today, the priority for any state is the achievement of balanced development, which is

the basis of stability and prosperity. This requires the development of a unified state ideology, which requires the establishment of clear strategic goals and methods of their implementation, as well as the understanding of its feasibility by all strata of the population. However, as domestic experience shows, individual goals can conflict with state goals, which can lead to conflicts due to different interests and perspectives of certain social groups.

Each person has his own goals in life that stimulate a certain type of behaviour. The interaction between goals and motivation determines the direction and strength of our actions. Motivation helps overcome obstacles on the way to achieving goals and can have internal (values, interests, satisfaction of needs) and external (recognition, rewards, punishments) sources. Therefore, it is important to understand what motivates a person and take this into account when communicating and interacting with them.

Motivation significantly affects human behaviour by stimulating it to certain actions or actions, such as rewards, punishments, expectations of results, social influences and other factors. Each person has his own unique "motivational mix" - a combination of motivational elements that he combines into a unique system. However, an important factor that significantly influences human motivation and behaviour in particular is trust. It should be emphasized

that motivation and trust are closely related. Today, the domestic political community is experiencing a crisis of confidence on the part of the public, which is associated with shortcomings in economic and social policy, Russia's military aggression against Ukraine, and other factors [28].

Thus, the main aspects of human behaviour in society are determined by the influence of social changes that occur in the environment and affect the individual directly or indirectly.

Conclusions. Management of human behaviour in society is a multifaceted process that requires attention to many aspects. Understanding these aspects allows you to transform human behaviour into the expected one and plan social changes more thoroughly and in advance.

The creation of a democratic society is a dynamic process and requires its members to observe certain behavioural norms and rules that were formed in the process of historical development. Factors influencing individual behaviour play the role of the so-called "building material" in this process.

An important characteristic of effective management of society is the ability of those in power to reform and innovate, as well as the involvement of citizens in making management decisions, which indicates the effectiveness of the management system. In the opposite case, the society will have the appearance of a "golden cage" and will inhibit the development of progressive ideas and views in it, which may eventually lead to an increase in social tension and a social explosion.

REFERENCES:

1. Vladlenova, I. V. (2014) Kontseptualne oformlennya ponyattya «ideolohiya»: filosofski pidkhody [Conceptual design of the concept of «ideology»: philosophical approaches]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Yurydychna akademiya Ukrayiny imeni Yaroslava Mudroho» – Bulletin of the National University «Law Academy of Ukraine named after Yaroslav Mudryi»*, no. 2 (21), pp. 50–57. [in Ukrainian]
2. Matyazh, S. V., Berezyanska, A. O. (2013) Klyasyfikatsiya tsinnostey ta tsinnisnykh oriyentatsiy osobystosti [Classification of values and value orientations of the individual]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnogo universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu «Kyyevo-Mohylyanska akademiya»*. *Seria: Sotsiolohiya – Scientific works of the Petro Mohyla Black Sea State University of the Kyiv-Mohyla Academy complex. Series: Sociology*, no. 225, vol. 213, pp. 27–30 [in Ukrainian]
3. Levchuk, K. I. (2023) Transformatsiya doktryny «Tretoho Rymu» v ideolohiyu «russkoho myra» [The transformation of the doctrine of the «Third Rome» into the ideology of the «russian world»]. *Visnyk nauky ta osvity. Seriya «Filolohiya», Seriya «Pedahohika», Seriya «Sotsiolohiya», Seriya «Kultura i mystetstvo», Seriya «Istoriya ta arkhelohiya» – Bulletin of Science and Education. Philology Series, Pedagogy Series, Sociology Series, Culture and Art Series, History and Archeology Series*, no. 6 (12), pp. 710–720. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-6\(12\)-710-720](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-6(12)-710-720) [in Ukrainian]
4. Panasyuk, S. L. (2009) Rol kultury pobutu u formuvanni osobystosti [The role of everyday culture in personality formation]. *Aktualni problemy navchannya ta vykhovannya lyudey z osoblyvymy potrebamy. Zbirnyk naukovykh prats – Actual problems of education and upbringing of people with special needs. Collection of scientific works*, no. 6 (8), pp. 464–468 [in Ukrainian]
5. Rudnytskyy, S. (2012) Politychne i sotsialne u potrebakh: problemy vzayemozalezhnosti i spivvidnoshennyan [Political and social in needs: problems of interdependence and correlation]. *Politychnyi menedzhment: Ukrainskyi naukovyi zhurnal – Political management: Ukrainian scientific journal*, no. 4–5, pp. 154–164 [in Ukrainian]
6. Petinova, O. B. (2004) Sotsialno-pobutove v tsinnisnykh oriyentatsiyakh osobystosti [Social and everyday way of life in the value orientations of the individual]. Extended abstract of candidate's thesis. Odesa [in Ukrainian]
7. Berezyuk, S. V., Tokarchuk, D. M., & Yaremchuk N. V. (2022) Novi vymohy do provladnoho ukrayinskoho politykumu v umovakh povoyennoyi vidbudovy ekonomiky Ukrayiny [New requirements for pro-government Ukrainian politicians in the conditions of post-war reconstruction of Ukraine's economy]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannya nauky i praktyky – Economics, finance, management: topical issues of science and practical activity*, no. 4 (62), pp. 24–41. DOI: [10.37128/2411-4413-2022-4](https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-4) [in Ukrainian]
8. Marx, K. (2017). Zur Kritik der politischen Ökonomie. Berlin: Zenodot Verlagsgesellschaft [in German].
9. Shapovalova L.O. (2010). Ponyattya pobutu: sutnist ta struktura [Concept of everyday way of life: essence and structure]. *Humanitarnyy visnyk Zaporizkoyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi – Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*, vol. 42, pp. 131–137. [in Ukrainian]

10. Shpak V. T. (2011) Superechnosti i pomylyky «materialistychnoho rozuminnya istoriyi» [Contradictions and errors of the «materialistic understanding of history»]. *Humanitarnyy visnyk CHDTU. Seriya: Filosofski nauky – Humanitarian Bulletin of ChDTU. Series: Philosophical sciences*, vol. 1, pp. 61–71 [in Ukrainian]
11. Hobbes T. (2000) Leviafan [Leviathan]. Per. z anhl. Kyiv: Dukh i Litera [in Ukrainian]
12. Borysenko V. K. (2000) Tradytsiyi i zhyttyediyaniy etnosu: na materialakh svyatkovo-obryadovoyi kultury ukrayintsiv [Traditions and life activities of the ethnos: on the materials of the festive and ceremonial culture of Ukrainians]. Kyiv: Uniserv [in Ukrainian]
13. Interesy – tse... Interesy lyudyny [Interests are... Human interests]. ukrpublic.com. Retrieved from: <https://ukrpublic.com/aktualne/nteresi-tse-nteresilyudini.html> [in Ukrainian]
14. Shcho take suspilnyy interes i yak vin vplyvaye na dostup do informatsiyi? [What is public interest and how does it affect access to information?]. cedem.org.ua. Retrieved from: <https://cedem.org.ua/consultations/suspilnyi-interes-dostup/> [in Ukrainian]
15. Andreieva O. (2018) Universal human values' notion development in modern educational field. *Science-Rise: Pedagogical Education*, no. 7 (27), pp. 4–8. Retrieved from: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2018.149259> [in Ukrainian].
16. Osiptsov A. V, Vertel O. V. (2021) Sotsialnyy kharakter osobystosti yak umova formuvannya zdorovoho sposobu zhyttya [The social nature of the individual as a condition for the formation of a healthy lifestyle]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiya, teoriya i praktyka – Personal spirituality: methodology, theory and practice*, no. 3 (102), pp. 224–235. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-102-3-224-235> [in Ukrainian]
17. Hrytsak Ya. Tsinnosti ukrayintsiv: pro et contra reform v Ukrayini [Values of Ukrainians: pro and contra of reforms in Ukraine]. zbruc.eu. Retrieved from: <https://zbruc.eu/node/37721> [in Ukrainian]
18. Dliach A. Supersyly i proyavleni suspilni tsinnosti Ukrayintsiv [Superpowers and manifested social values of Ukrainians]. pravda.com.ua. Retrieved from: <https://www.ppravda.com.ua/columns/2022/04/16/7340093/> [in Ukrainian].
19. Zahorodnyy M. Yaki zhyttyevi tsinnosti vazhlyvi dlya ukrayintsiv? Opytuvannia [What life values are important for Ukrainians? Poll]. life.ppravda.com.ua. Retrieved from: <https://life.ppravda.com.ua/society/2022/08/24/250154/> [in Ukrainian]
20. Lyudske zhyttya v vazhayut nayvyshchoyu tsinnistyu 92% ukrayintsiv [92% of Ukrainians consider human life to be the highest value]. ukrinform.ua. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3600903-ludske-zittavvazaut-najvisou-cinnistu-92-ukrainciv.html> [in Ukrainian]
21. Yakovenko R. V, Bobochka T. V & Lynchenko M. D. (2015) «Liudyna ekonomichna» ta yii evoliutsiia [«Economic man» and its evolution]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnogo tekhnichnogo universytetu. Ekonomichni nauky – Scientific works of the Kirovohrad National Technical University. Economic sciences*, vol. 27, pp. 129–137 [in Ukrainian]
22. Kotenskyy A. Doslidnyky nazvaly novi holovni tsinnosti ukrayintsiv [Researchers named the new main values of Ukrainians]. portal.lviv.ua. Retrieved from: <https://portal.lviv.ua/news/2021/10/01/doslidnyky-nazvaly-novi-holovnitsinnosti-ukrayintsiv> [in Ukrainian]
23. Behal O. M. (2011) Ideolohiya yak osnova sotsialnoyi aktyvnosti osobystosti u suchasnomu ukrayinskomu suspilstvi [Ideology as the basis of social activity of the individual in modern Ukrainian society]. *Ideolohiya v suchasnomu sviti – Ideology in the modern world: Proceedings of the Scientific and practical conference*, pp. 155–156. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet» [in Ukrainian]
24. Kolomiyets Yu. Yu. (2018) Ponyattya ideolohiyi: yiyi sutnist, zmist, forma [Concept of ideology: its essence, content, form]. *Vcheni zapysky Tavriyskoho natsionalnogo universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Yurydychni nauky – Scholarly notes of V. I. Vernadsky Tavri National University. Series: Legal sciences*, vol. 29(68), no. 3, pp. 1–6 [in Ukrainian]
25. Sukharyna A. (2017). Lokalni ta hlobalni ideolohiyi: osoblyvosti yikhnoyi vzayemodiyi z naukoyu [Local and global ideologies: peculiarities of their interaction with science]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filosofsko-politohichni studiyi – Bulletin of Lviv University. Series of philosophical and political studies*, vol. 15, pp. 199–205 [in Ukrainian]
26. Ideolohiya – shcho tse take, sut i meta, vydy ta formy ideolohiyi [Ideology – what is it, essence and purpose, types and forms of ideologies]. termin.in.ua. Retrieved from: <https://termin.in.ua/ideolohiia/> [in Ukrainian].
27. Bereziuk S, Pronko L, Samborska O. (2020) The phenomenon of political power in Ukraine. *European Journal of Sustainable Development*, no. 9 (2), pp. 488–500 [in English]
28. Otsinka hromadianamy sytuatsii v kraini ta dii vlady, dovira do sotsialnykh instytutiv (liutyi-berezen 2023 r.) [Citizens' assessment of the situation in the country and the actions of the authorities, trust in social institutions (February-March, 2023)]. razumkov.org.ua. Retrieved from: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichnidoslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-dosotsialnykh-instytutiv-liutyi-berezen-2023r> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Владленова І. В. Концептуальне оформлення поняття «ідеологія»: філософські підходи. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2014. № 2 (21). С. 50–57.
2. Матяж С. В., Березянська А. О. Класифікація цінностей та ціннісних орієнтацій особистості. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Соціологія. 2013. Т. 225. Вип. 213. С. 27–30.
3. Левчук К. І. Трансформація доктрини «Третього Риму» в ідеологію «руського мира». *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*. 2023. № 6 (12). С. 710–720. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-6\(12\)-710-720](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-6(12)-710-720)
4. Панасюк С. Л. Роль культури побуту у формуванні особистості. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. Збірник наукових праць*. 2009. № 6(8). С. 464–468.
5. Рудницький С. Політичне і соціальне у потребах: проблеми взаємозалежності і співвідношення. *Політичний менеджмент: Український науковий журнал*. 2012. № 4–5. С. 154–164.
6. Петінова О. Б. Соціально-побутове в ціннісних орієнтаціях особистості: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Одеса, 2004. 20 с.
7. Березюк С. В., Токарчук Д. М., Яремчук Н. В. Нові вимоги до провладного українського політикуму в умовах повоєнної відбудови економіки України. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. № 4 (62). С. 24–41. DOI: [10.37128/2411-4413-2022-4](https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-4)
8. Marx K. Zur Kritik der politischen Ökonomie. Berlin: Zenodot Verlagsgesellschaft, 2017. 196 p.
9. Шаповалова Л. О. Поняття побуту: сутність та структура. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2010. Вип. 42. С. 131–137.
10. Шпак В. Т. Суперечності і помилки «матеріалістичного розуміння історії». *Гуманітарний вісник ЧДТУ. Серія: Філософські науки*. 2011. Вип. 1. С. 61–71.
11. Гоббс Т. Левіафан. Пер. з англ. Київ: Дух і Літера, 2000. 606 с.
12. Борисенко В. К. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Унісерв, 2000. 190 с.
13. Інтереси – це... Інтереси людини. URL: <https://ukrpublic.com/aktualne/nteresi-tse-interesi-lyudini.html> (дата звернення: 20.05.2024).
14. Що таке суспільний інтерес і як він впливає на доступ до інформації? URL: <https://cedem.org.ua/consultations/suspilnyi-interes-dostup/> (дата звернення: 15.06.2024).
15. Andreieva O. Universal human values' notion development in modern educational field. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2018. № 7 (27). P. 4–8. DOI: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2018.149259>
16. Осіпцов А. В., Вертель О. В. Соціальний характер особистості як умова формування здорового способу життя. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2021. № 3 (102). С. 224–235. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-102-3-224-235>
17. Грицак Я. Цінності українців: pro et contra реформ в Україні. URL: <https://zbruc.eu/node/37721> (дата звернення: 05.06.2024).
18. Длігач А. Суперсили і проявлені суспільні цінності Українців. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/04/16/7340093/> (дата звернення: 10.04.2024).
19. Загородній М. Які життєві цінності важливі для українців? Опитування. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/08/24/250154/> (дата звернення: 29.05.2024).
20. Людське життя вважають найвищою цінністю 92% українців. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3600903-ludske-zitta-vvazaut-najvisou-cinnistu-92-ukrainciv.html> (дата звернення: 10.06.2024).
21. Яковенко Р. В., Бобочка Т. В., Линченко М. Д. «Людина економічна» та її еволюція. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2015. Вип. 27. С. 129–137.
22. Котенський А. Дослідники назвали нові головні цінності українців. URL: <https://portal.lviv.ua/news/2021/10/01/doslidnyku-nazvaly-novi-holovni-tsinnosti-ukraintsiv> (дата звернення: 5.06.2024).
23. Бегаль О. М. Ідеологія як основа соціальної активності особистості у сучасному українському суспільстві. Ідеологія в сучасному світі: матеріали доповідей і виступів Науково-практичної конференції (м. Київ, 19–20 жовтня 2011 р.). Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. С. 155–156.
24. Коломієць Ю. Ю. Поняття ідеології: її сутність, зміст, форма. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2018. Т. 29 (68). № 3. С. 1–6.
25. Сухарина А. Локальні та глобальні ідеології: особливості їхньої взаємодії з наукою. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2017. Вип. 15. С. 199–205.

26. Ідеологія – що це таке, суть і мета, види та форми ідеологій. URL: <https://termin.in.ua/ideolohiia/> (дата звернення: 11.06.2024).
27. Bereziuk S, Pronko L, Samborska O. The phenomenon of political power in Ukraine. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. № 9 (2). P. 488–500.
28. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів (лютий-березень 2023 р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-liutyi-berezen-2023r> (дата звернення: 8.05.2024).

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-109>

УДК 657.471:631.147

КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ В УМОВАХ ПРОВАДЖЕННЯ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

CATEGORICAL APPARATUS AND CLASSIFICATION OF BIOLOGICAL ASSETS IN THE CONDITIONS OF ORGANIC PRODUCTION

Іщенко Яна Петрівнакандидат економічних наук, доцент,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6819-5997>**Сергєєв Ярослав Сергійович**аспірант,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-9261-7935>**Ishchenko Yana, Serhieiev Yaroslav**
Vinnytsia National Agrarian University

Публікація присвячена дослідженню проблем визначення категорій, класифікації, оцінки біологічних активів як складових агроєкосистеми, а також надання рекомендацій щодо шляхів їх вирішення. В результаті дослідження визначено, що на сьогодні спостерігається брак інформації як на мікро- так і на макрорівнях для управління органічним виробництвом. Зокрема це стосується обліку біологічних активів операторів органічного виробництва. Визначено місце біологічних активів в складі активів підприємства. На основі узагальнення поглядів науковців на економічну сутність категорії «біологічні активи» та дослідження світової практики формування системи еколого-економічного обліку запропоновано власне трактування визначення даного поняття. Представлено власне бачення групування біологічних активів та місця земель сільськогосподарського призначення у їх складі.

Ключові слова: активи, біологічні активи, рослини, тварини, органічне виробництво, облік.

The publication is dedicated to the study of the problems of defining categories, classification, assessment of biological assets as components of the agroecosystem, as well as providing recommendations on ways to solve them. As a result of the study, it was determined that due to the imperfection of the legal framework, the ambiguity of the categorical apparatus, the lack of methodological developments for the assessment and accounting of such property, operators of organic production are forced to independently search for and make decisions regarding the methodological methods of assessment and reflection in the accounting and reporting of biological assets. Currently, there is a lack of information on both the micro and macro levels for managing organic production. In particular, this concerns the accounting of biological assets of operators of organic production. To this day, many enterprises use methodological techniques and practices for the assessment and accounting of biological assets that developed before the adoption of NP(S)BO 30. This is due, on the one hand, to the accounting traditions that have developed in Ukraine, and on the other hand, to the ambiguity of Ukrainian legislation. The place of biological assets in the composition of the company's assets is determined and the expediency of using the characteristic characteristic of the "asset" category to define the term "biological assets" is substantiated. The creation of a system of complex ecological and economic accounting is objectively necessary for subjects of organic production. And the main objects of such accounting should be biological assets, as a specific type of property that requires special approaches to its assessment and display in reporting. The generalization of the views of scientists on the economic essence of the category "biological assets" and the study of the world practice of the formation of the system of ecological and economic accounting made it possible to propose a proper interpretation of the definition of this concept as a set of biological components

of the ecosystem (plants, animals, land), which are under the influence of biological transformations, which directed activity of enterprises capable of producing additional biological assets and/or finished products, as well as bringing other potential benefits. On the basis of the generalization of the classification of biological assets given in the regulatory acts and in the economic literature, the own vision of the grouping of biological assets and the place of agricultural land in their composition is presented.

Keywords: assets, biological assets, plants, animals, organic production, accounting.

Постановка проблеми. В сучасному світі, де цифровізація всіх галузей і сфер життя розвивається шаленими темпами, зростає вартість активів віртуальної економіки, наукова спільнота та суспільство загалом починає приходити до усвідомлення реальної цінності природних ресурсів, які стають все більш обмеженими.

Органічне виробництво асоціюється з підвищеною соціальною відповідальністю перед споживачами та суспільством. Основою органічного сільськогосподарського виробництва є біологічні активи (рослини і тварини) вирощені в умовах, що відповідають вимогам Українського законодавства та нормам ЄС у сфері органічного виробництва. Належний облік біологічних активів дозволяє підтвердити прозорість і надійність органічних практик виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження у напрямку облікового забезпечення управління органічним сільськогосподарським виробництвом провадили Ю. С. Цаль-Цалка, Ю. Ю. Мороз, О. А. Подолянчук, Л.С. Маркевич та інші.

Серед українських науковців необхідність розробки окремого підходу до обліку водних, земельних та біологічних активів обґрунтував Г. Г. Кірейцев [1]. Теоретико-практичні аспекти обліку біологічних активів розкриті в публікаціях В. М. Жука [2], І. В. Замули [3], С. М. Остапчука [4] та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на глибокі дослідження науковців, на сьогодні спостерігається брак інформації як на мікро- так і на макрорівнях для управління органічним виробництвом. Наукові дослідження здебільшого стосуються обліку витрат в умовах провадження органічного виробництва. Вимагають поглиблених досліджень проблеми системного обліку біологічних активів операторів органічного виробництва, де вартість землі та інших біологічних активів, об'єктивно, має бути значно вищою ніж їх вартість в умовах провадження промислового землеробства. Через недосконалість нормативно-правової бази, неоднозначність катего-

ріального апарату, брак методичних розробок з оцінки та обліку такого майна, оператори органічного виробництва самостійно шукають рішення щодо методичних прийомів оцінки та відображення в обліку і звітності біологічних активів. Даний напрямок дослідження заслуговує уваги науковців і є гідним об'єктом їх досліджень, це і зумовило вибір теми даної публікації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження проблем визначення категорій, класифікації, оцінки біологічних активів як складових агро-екосистеми, а також розроблення пропозицій щодо усунення неузгодженості та неточностей у формулюваннях та щодо вдосконалення класифікації цього виду майна для потреб інформаційного забезпечення управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Такий об'єкт бухгалтерського обліку як біологічні активи в Україні з'явилися з набранням чинності з 01.01.2007 р. НП(С)БО 30 «Біологічні активи» [5]. Проте і до сьогодні, багато підприємств використовують для оцінки і обліку біологічних активів методичні прийоми і практику, що склалась до прийняття НП(С)БО 30. Це обумовлено, з одного боку, обліковими традиціями, що склались в Україні, з іншого – неоднозначністю українського законодавства.

Згідно із НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [6], активи – це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому.

Відповідно до МСБО 41 «Сільське господарство» біологічний актив – це жива тварина або рослина [7]. Таке визначення є занадто узагальненим, неконкретним і не розкриває змісту терміну. Визначення поняття «біологічні активи» має базуватись на всіх ознаках, притаманних категорії «актив»: контрольований ресурс; майбутні економічні вигоди. Більш коректним є формулювання зазначеної категорії, яке наводиться в НП(С)БО 30. Згідно з ним біологічний актив – це живий організм, будь то тварина чи рослина, який у процесі

біологічних змін здатний виробляти сільсько-господарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, приносячи цим та іншими способами економічну вигоду.

Недосконалість визначень категорії «біологічні активи» у нормативно-правових актах привернула увагу науковців та зумовила дискусію у формуванні теоретичних основ їх обліку.

Як свідчить дослідження, більшість науковців відходять від трактування біологічного активу, як рослини або тварини. Практично всі автори визначають біологічні активи як сукупність ресурсів, основною особливістю яких є їх біологічна природа. В.О. Вороновська відносить до біологічних активів всі об'єкти біосфери, що використовуються у діяльності підприємства [8]. За І. В. Замулою – це біологічні складники екосистем, які мають фізичну або потенційну корисність для підприємства [3]. П. М. Кузьмович визначає біологічні активи як комплекс біологічних ресурсів, які підприємство ідентифікує, оцінює та контролює, і які в процесі біологічних змін здатні виробляти сільськогосподарську продукцію або нові біологічні активи, а також генерувати економічну вигоду іншими шляхами [9]. Тобто вітчизняні науковці, в більшій, чи меншій мірі роблять спроби врахування обліковою системою складні процеси взаємодії економічної діяльності та агро-екологічної системи.

У світовій практиці формування системи еколого-економічного обліку також є одним із пріоритетних еволюційних напрямків. Так в 1993 р. низкою європейських інституцій (Комісією Європейських співтовариств, Міжнародним валютним фондом, Організацією економічного співробітництва і розвитку, Організацією Об'єднаних Націй, Світовим банком) була затверджена «Система національних рахунків», якою запроваджено концепцію інтегрованого екологічного та економічного обліку [10]. Майже десять років потому Статистична комісія Організації Об'єднаних Націй прийняла «Центральну основу Системи природно-економічного обліку» як міжнародний статистичний стандарт. [11]. Цей стандарт мав на меті створення комплексного статистичного обліку на базі послідовних та зіставних показників, яка б враховувала вплив економічної діяльності на екологію та складні взаємозв'язки між економічною та екологічною системами. для розробки інтегрованої системи обліку взаємозв'язків між довкіллям і економікою. Європейський та світовий досвід інтеграції екологічної, економічної та соці-

альної інформації для еколого-орієнтованого управління економікою має бути впроваджений у національну практику для створення власної системи комплексного еколого-економічного обліку.

Створення системи комплексного еколого-економічного обліку є об'єктивно необхідним у суб'єктів органічного виробництва. А основними об'єктами такого обліку мають бути біологічні активи, як специфічний вид майна, що потребує особливих підходів до його оцінки та відображення в звітності.

В цьому контексті пропонується наступне узагальнене визначення: біологічні активи – це сукупність біологічних складників агро-екосистеми (рослин, тварин, землі), які під впливом біологічних перетворень, на які спрямована діяльність підприємства, дають готову сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, чи приносять інші вигоди власнику.

З викладеного випливає, що біологічним активом визнається тварина, рослина та землі сільськогосподарського призначення, на біологічні перетворення яких спрямована діяльність підприємства. Визнається біологічний актив у складі майна підприємства, якщо суб'єкт господарювання має контроль над ним, є ймовірність отримання власником економічної вигоди, та вартість їх може бути точно оцінена.

Наукове дослідження сутності та взаємозв'язків складових загального об'єкту розпочинається з їх класифікації (виокремлення загальних знак елементів об'єкта та їх поділ за цими ознаками). Для потреб інформаційного забезпечення управління тим чи іншим об'єктом необхідно виділити такі ознаки класифікації, які дозволять зібрати та згрупувати інформацію про об'єкт управління в розрізах та з деталізацією достатньою для різних рівнів менеджменту.

Група біологічних активів (за НП(С)БО 30) – це сукупність подібних за технологією вирощування, за призначенням, за характеристиками живих тварин або рослин [5].

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку довгострокових та поточних біологічних активів від 21.02.2008 р. № 73 для забезпечення інформаційних потреб користувачів бухгалтерського обліку біологічні активи поділяються на наступні групи:

- довгострокові;
- поточні;

– додаткові [12].

Проте, дослідження економічної сутності об'єкта, його взаємодій із системою управління та впливів на середовище існування, потребують поглибленого вивчення питання класифікації біологічних активів. Більшість науковців виділяють наступні класифікаційні ознаки біологічних активів:

- за видом господарської діяльності;
- за галузями сільськогосподарського виробництва;
- за терміном їх використання у господарському процесі;
- за продуктивними особливостями (здатністю продукування сільськогосподарської продукції та додаткових біологічних активів);
- за методикою оцінки.

Державний класифікатор видів економічної діяльності визначає систему їх класифікації в Україні. Серед основних видів економічної діяльності зазначеним документом виокремлено економічну діяльність за кодом А «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство». Біологічні активи, на біологічні перетворення яких направлена діяльність суб'єктів господарювання з таким видом економічної діяльності, є сільськогосподарськими. Так як за визначенням, наведеним в НП(С)БО 30, сільськогосподарська діяльність – це процес управління біологічними перетвореннями з метою отримання сільськогосподарської продукції та/або додаткових біологічних активів [5], то сільськогосподарськими вважають біологічні активи здатні до такого продукування.

Біологічні активи суб'єктів інших видів діяльності не відносяться до сільськогосподарських, і не обліковуються за методикою НП(С)БО 30. Такі біологічні активи обліковуються як основні засоби чи запаси, залежно від терміну їх використання, за нормами відповідних стандартів. До таких біологічних активів відносяться несільськогосподарські багаторічні насадження (до прикладу, декоративні), несільськогосподарські рослини, що використовуються і обліковуються як товар (рослини квіткових магазинів), тварини, які утримуються з іншою метою, ніж отримання сільськогосподарської продукції (тварини зоопарків, зоомагазинів, службові, спортивні тварини).

Сільськогосподарські біологічні активи, залежно від галузевої приналежності, класифікуються на біологічні активи рослинництва

(однорічні та багаторічні сільськогосподарські культури) та біологічні активи тваринництва (сільськогосподарські тварини).

Важливою класифікаційною ознакою поділу біологічних активів є термін їх використання у господарському процесі. За цією ознакою вони поділяються на поточні біологічні активи та довгострокові біологічні активи. Для поділу біологічних активів на поточні та довгострокові використовують той самий критерій, що й для решти активів: строк використання, а відповідно, і здатність продукування сільськогосподарської продукції та додаткових біологічних активів протягом періоду, що не перевищує, або перевищує 12 місяців чи один операційний цикл.

У межах групи довгострокових біологічних активів виділяють окрему підгрупу – незрілі довгострокові біологічні активи. До незрілих довгострокових біологічних активів належать ті біологічні активи, створення яких вимагає терміну, що перевищує 12 місяців (за винятком тварин на вирощуванні та відгодівлі, які обліковуються як поточні біологічні активи) і які у звітному періоді ще не здатні виробляти сільськогосподарську продукцію або додаткові біологічні активи визначеної якості. Прикладами таких активів є багаторічні насадження (сади, виноградники, ягідники тощо), які ще не досягли плодоносного віку.

Класифікація біологічних активів за методом їх оцінки, викликає чи не найбільші дискусії в науковій спільноті. Згідно із НП(С)БО 30, базовою оцінкою біологічних активів вважається оцінка за справедливою вартістю. Зокрема, тут зазначено, що при первісному визнанні біологічні активи оцінюються за справедливою вартістю за мінусом очікуваних витрати на продаж. До витрат на продаж відносяться частина витрати на збут, які мають безпосередній зв'язок з продажем біологічних активів (суми податку на додану вартість, виплати комісійних винагород). Як виключення, для альтернативної оцінки за первісною вартістю, визначено лише випадки, коли справедливу вартість біологічного активу неможливо достовірно визначити. З моменту, коли можливість визначити справедливу вартість з'являється, біологічні активи повинні оцінюватись за базовою оцінкою (справедливою вартістю).

Як свідчить проведене опитування, більшість сільськогосподарських товаровиробників, в тому числі операторів органічного виробництва, здійснюють оцінку біологічних

активів за первісною вартістю. Це обумовлено, з одного боку, обліковими традиціями, з іншого – нормами самого НП(С)БО 30, які суперечать викладеному вище. Так, згідно із п. 3.4., норми цього стандарту не поширюються на плодоносні рослини, а це практично всі сільськогосподарські багаторічні насадження (сади, ягідники, виноградники). Оцінка таких активів здійснюється за методикою, передбаченою для основних засобів, що, на нашу думку, не відображає їх реальної вартості та не враховує потенційної цінності таких активів, вирощених в умовах органічного виробництва.

У складі біологічних активів виокремлено ще один їх вид – додаткові біологічні активи. Додаткові біологічні активи – біологічні активи, одержані в процесі біологічних перетворень (приплід, нові рої бджіл, матеріал для розведення риби у тваринництві, саджанці у рослинництві). Біологічні перетворення, або біологічна трансформація (як визначено цей термін у МСБО 41 «Сільське господарство») – це, з одного боку, природні процеси які спричиняють кількісні та якісні зміни, що відбуваються з біологічними активами і є їх специфічною особливістю (процеси росту, відтворення, дегенерації). З іншого боку, під біологічними перетвореннями, в контексті вживання цього поняття для характеристики активів (майна) підприємства, ми розуміємо регульовані та контрольовані суб'єктом господарювання біологічні процеси.

Зазначені класифікаційні ознаки так чи інакше передбачені у нормативно-правових актах (НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [6], НП(С)БО 30 «Біологічні активи» [5], Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [13]) для оцінки біологічних активів, визначення їх об'єктів обліку, відображення у системі бухгалтерських рахунків та у фінансовій звітності.

Окрім визначеної у нормативних актах класифікації, науковці пропонують і інші класифікаційні ознаки. Зокрема, біологічні активи, за своїми продуктивними особливостями, поділяють на споживчі (здатні давати готову сільськогосподарську продукцію лише раз, при відділенні готової продукції такий біологічний актив перестає існувати) та на біологічні активи-носії (здебільшого довгострокові біологічні активи від яких отримують готову продукцію та додаткові біологічні активи протягом довготривалого періоду).

Такий поділ біологічних активів, на думку П.М. Кузьмовича, є доречним, оскільки допомагає сформувати цілісну систему аналітичного обліку [9].

Основною складовою агроєкосистеми є ґрунт, як особливе органічно-мінеральне тіло. Земельні ресурси є основним засобом сільськогосподарського виробництва, яких, внаслідок своїх специфічних генетико-морфологічні властивостей при правильному агротехнічному використанні, не втрачають своєї здатності продукувати сільськогосподарську продукцію. Підтримуємо позицію провідних українських науковців: Г. Г. Кірейцева, В. М. Жука, які переконані, що землі сільськогосподарського призначення – це основний біологічний актив у системі аграрної економіки, можливості котрого використано в Україні недостатньо [1]. Дійсно, якщо прийняти до уваги запропоноване визначення біологічних активів, як сукупності біологічних складників екосистеми, які змінюються під впливом біологічних перетворень, то впливає, що землі сільськогосподарського призначення повністю підпадають під дане поняття. Зважаючи на стратегічну цінність земель сільськогосподарського призначення для економічної, екологічної, продовольчої безпеки держави, вважаємо за доцільне розробити методику їх оцінки, як особливого виду біологічних активів.

Узагальнюючи класифікацію, наведену у нормативних актах та в економічній літературі, представимо власне бачення групування біологічних активів та місця земель сільськогосподарського призначення у їх складі (рис. 1).

Земля – це безперечно стратегічний ресурс для нашої країни. Обліковувати її за методикою обліку основних засобів неправильно. Тому для оцінки та обліку земель сільськогосподарського призначення, особливо, в умовах провадження органічного виробництва, слід розробити особливу методику, як для окремого виду біологічних активів.

Висновки. В результаті дослідження визначено, що на сьогодні спостерігається брак інформації як на мікро- так і на макрорівнях для управління органічним виробництвом. Зокрема це стосується обліку біологічних активів операторів органічного виробництва.

Визначено місце біологічних активів в складі активів підприємства та обґрунтовано доцільність використання ознаки, притаманні категорії «актив» для визначення терміну «біологічні активи».

Рис. 1. Класифікація біологічних активів

Джерело: сформовано авторами

Узагальнення поглядів науковців на економічну сутність категорії «біологічні активи» та дослідження світової практики формування системи еколого-економічного обліку дало можливість запропонувати власне трактування визначення даного поняття як сукупності біологічних складників екосистеми (рослин, тварин, землі), які під впливом біологічних перетворень, на які спрямована діяльність підприємства, здатні продукувати додаткові біологічні активи та/або готову продукцію, а також приносити іншу потенційну користь.

На основі узагальнення класифікації біологічних активів, наведеної у нормативних актах та в економічній літературі, представлено власне бачення групування біологічних активів та місця земель сільськогосподарського призначення у їх складі.

Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо розроблення економічно обґрунтованої, для системи еколого-економічного обліку, методики оцінки біологічних активів операторів органічного виробництва та методики їх обліку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кірейцев Г. Г. Необхідність оновлення теорії обліку: виклик часу. *Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, міжпредметні зв'язки: збірник матеріалів*. IX Міжнар. наук.-практ. конф. (26 лютого 2015 р.; м. Київ). Київ : ННЦ «ІАЕ», 2015. С. 13–15.
2. Жук В. М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки: монографія. Київ : ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН, 2009. 648 с.

3. Замула І. В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності у забезпеченні стійкого розвитку економіки: монографія. Житомир : ЖДТУ, 2010. 440 с.
4. Остапчук С.М., Царук Н.Г. Облік водних, земельних та біологічних активів в контексті управління сталим розвитком: вибір пріоритетного вимірника. *Облік і фінанси*. 2019. № 2 (84). С. 36–47.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» від 18.11.2005 № 790. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (дата звернення: 18.06.2024).
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 19.06.2024).
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 «Сільське господарство». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-41_ukr_2016.pdf (дата звернення: 19.06.2024).
8. Вороновська В.О. Еколого-економічний аспект П(С)БО 30 «Біологічні активи». *Реформування обліку, звітності та аудиту в системі АПК України: стан та перспективи*: Тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф., 19-20 жовтня 2006 р. К.: «Юр-Агро-Веста», 2006. С. 39–40.
9. Кузьмович П.М. Поняття біологічних активів та їх класифікація. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/ponyattya-biologichnih-aktiviv-ta-ih-klasifikaciya.html> (дата звернення: 18.06.2024)
10. Комісія Європейських співтовариств, Міжнародний валютний фонд, Організація економічного співробітництва і розвитку, Організація Об'єднаних Націй, Світовий банк. «Система національних рахунків 1993». URL: <http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/1993sna.pdf> (дата звернення: 19.06.2024).
11. Організація Об'єднаних Націй, Продовольча і сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй, Міжнародний валютний фонд, Організація економічного співробітництва і розвитку, Група Світового банку. Центральна основа Системи природно-економічного обліку. 2012. URL: https://unstats.un.org/unsd/envaccounting/seeaRev/CF_trans/SEEA_CF_Final_ru.pdf. (дата звернення: 19.06.2024).
12. Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку довгострокових та поточних біологічних активів від 21.02.2008 р. № 73. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN39760>. (дата звернення: 20.06.2024).
13. Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 20.06.2024).
14. Жук В. М., Бездушна Ю. С. Капіталізація національного багатства України: землі сільськогосподарського призначення: наукова доповідь. Київ : Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», 2019. ЦП «Компринт», 40 с.

REFERENCES:

1. Kireitsev H. H. (2015) Neobkhidnist onovlennia teorii obliku: vyklyk chasu. Rozvytok bukhhalterskoho obliku: teoriia, profesiia, mizhpredmetni zviazky [The need to update accounting theory: the challenge of time. Development of accounting: theory, profession, interdisciplinary connections.]: zbirnyk materialiv. IKh Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (26 liutoho 2015 r.; m. Kyiv). K.: NNTs «IAE», pp. 13–15.
2. Zhuk V. M. (2009) Kontseptsiiia rozvytku bukhhalterskoho obliku v ahrarnomu sektori ekonomiky [The concept of accounting development in the agricultural sector of the economy]: monohrafiia. K.: NNTs «Instytut ahrarnoi ekonomiky» UAAN, 648 p.
3. Zamula I. V. (2010) Bukhhalterskyi oblik ekolohichnoi diialnosti u zabezpechenni stiikoho rozvytku ekonomiky [Accounting of ecological activities in ensuring the sustainable development of the economy]: monohrafiia. Zhytomyr: ZhDTU, 440 p.
4. Ostapchuk S.M., Tsaruk N.H. (2019) Oblik vodnykh, zemelnykh ta biolohichnykh aktyviv v konteksti upravlinnia stalym rozvytkom: vybir priorytetnoho vymirnyka [Accounting of water, land and biological assets in the context of sustainable development management: selection of a priority measure]. *Oblik i finansy – Accounting and finance*, vol. 2 (84), pp. 36–47.
5. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 30 «Biolohichni aktyvy» vid 18.11.2005 № 790 [National regulation (standard) of accounting 30 "Biological assets" dated November 18, 2005 No. 790]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (data zvernennia: 18.06.2024).
6. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 1 «Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti» vid 07.02.2013 № 73 [National regulation (standard) of accounting 1 "General requirements for financial reporting" dated February 7, 2013 No. 73]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (data zvernennia: 19.06.2024).

7. Mizhnarodnyi standart bukhhalterskoho obliku 41 «Sil'ske hospodarstvo» [U.S. International accounting standard 41 "Agriculture"]. Available at: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-41_ukr_2016.pdf (data zvernennia: 19.06.2024).
8. Voronovska V. O. (2006) Ekoloho-ekonomichnyi aspekt P(S)BO 30 «Biolohichni aktyvy». Reformuvannia obliku, zvitnosti ta audytu v systemi APK Ukrainy: stan ta perspektyvy [Ecological and economic aspect of P(S)BO 30 "Biological assets". Reforming accounting, reporting and auditing in the agricultural sector of Ukraine: state and prospects]: Tezy dop. II Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 19-20 zhovtnia 2006 r. K.: «Iur-Ahro-Vesta», pp. 39–40.
9. Kuzmovych P.M. Poniattia biolohichnykh aktyviv ta yikh klasyfikatsiia [The concept of biological assets and their classification]. Oblik i finansy APK: osvithii portal. Available at: <https://magazine.faaaf.org.ua/ponyattya-biologichnih-aktiviv-ta-ih-klasifikaciya.html> (accessed: 18.06.2024)
10. Komisiia Yevropeyskykh spivtovarystv, Mizhnarodnyi valiutnyi fond, Orhanizatsiia ekonomichnoho spivrobotnytstva i rozvytku, Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii, Svitovyi bank. «Systema natsionalnykh rakhunkiv 1993» [Commission of the European Communities, International Monetary Fund, Organization for Economic Cooperation and Development, United Nations, World Bank. "System of National Accounts 1993"]. Available at: <http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/1993sna.pdf> (accessed 19.06.2024).
11. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii, Prodovolcha i silskohospodarska orhanizatsiia Obiednanykh Natsii, Mizhnarodnyi valiutnyi fond, Orhanizatsiia ekonomichnoho spivrobotnytstva i rozvytku, Hrupa Svitovoho banku. Tsentralna osnova Systemy pryrodno-ekonomichnoho obliku (2012) [United Nations, Food and Agriculture Organization of the United Nations, International Monetary Fund, Organization for Economic Cooperation and Development, World Bank Group. The central basis of the System of natural and economic accounting]. Available at: https://unstats.un.org/unsd/envaccounting/seeaRev/CF_trans/SEEA_CF_Final_ru.pdf. (accessed: 19.06.2024).
12. Metodychni rekomendatsii shchodo zastosuvannia spetsializovanykh form pervynnykh dokumentiv z obliku dovhostrokovykh ta potochnykh biolohichnykh aktyviv vid 21.02.2008 r. № 73 [Methodological recommendations for the use of specialized forms of primary documents for accounting of long-term and current biological assets dated February 21, 2008 No. 73]. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN39760>. (accessed: 20.06.2024).
13. Instruksii pro zastosuvannia Planu rakhunkiv bukhhalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zoboviazan i hospodarskykh operatsii pidpriemstv i orhanizatsii: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 30.11.1999 № 291 [Instructions on the application of the Accounting Plan for assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations: Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 11/30/1999 No. 291. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (accessed: 20.06.2024).
14. Zhuk V. M., Bezdushna Yu. S. (2019) Kapitalizatsiia natsionalnoho bahatstva Ukrainy: zemli silskohospodarskoho pryznachennia: naukova dopovid. Kyiv : Natsionalnyi naukovyi tsentr «Instytut aharnoï ekonomiky» [Capitalization of the national wealth of Ukraine: agricultural land: scientific report. Kyiv: National Scientific Center "Institute of Agrarian Economy"]. TsP «Kompynt», 40 p.